



ÚJPETRE

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés.....	3
2. Újpetre bemutatása.....	4
3. Örökségünk.....	7
4. Eltérő építészeti karakterek lehatárolása.....	20
5. Építészeti útmutató, ajánlások.....	25
<i>Telepítés</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Tornácok</i>	
<i>Anyaghasználat</i>	
<i>Kapuk, ajtók, ablakok</i>	
<i>Járdák, burkolatok</i>	
<i>Homlokzatképzés</i>	
<i>Részletek</i>	
6. Mai példák.....	40
7. Utcák, terek.....	41
8. Hirdetések, reklámtáblák.....	43
9. Sajátos építmények.....	44
10. Impresszum.....	45

BEVEZETÉS

A településképi arculati kézikönyv célja, hogy bemutassa Újpetre építészeti, természeti és táji értékeit, melyek meghatározzák a község arculatát, utcaképét és a tájban való megjelenését. Ezen jellemzők a történelem során alakultak ki, melyeket az itt élt emberek és közösségek munkájuk és mindennapi életük során létrehoztak és átörökítettek az utókor számára. Elődeink azonos építészeti megoldásokkal fejezték ki az egy közösséghez való tartozásukat, melynek következtében egységes, harmonikus utcakép alakult ki. A helyi lakosság identitásának és gyökereinek megővése kiemelt feladatunk, melynek útja a hagyományokon alapuló településfejlesztés. A tetőforma, homlokzati kialakítás, utcai kerítés, anyag- és színhasználat mind hozzájárulnak egy településen vagy településrészen az egységes, vagy ellenkező esetben a kaotikus utcakép kialakulásához.



Újpetre településképi arculati kézikönyve bemutatja a Baranya megyei község történelmét, természeti és épített értékeit. Az építészettel foglalkozó fejezetet igen nagy részletességgel dolgoztuk ki. Igyekeztünk az általunk legjobbnak, legmegfelelőbbnek vélt építészeti ajánlásainkat közérthető módon leírni, bemutatni. Ezeket fényképekkel és ábrákkal prezentáltuk csak úgy, mint a kerüendő kivitelezéseket.

A településképbe nem illeszkedő színek, vakolatok, kerítések az esztétika rovására mehetnek. Ezek elkerülése legalább olyan fontos, mint a javasolt megoldások alkalmazása.

Reméljük, hogy leírt ajánlásaink segítik Újpetre településképének megőrzését, hagyományainak ápolását. A kiadvány nem csupán a helyi lakosok számára lehet hasznos, hanem a község iránt érdeklődőknek is. Egy-egy nagyobb felújítás során fontos, hogy megfelelő, utca- és ezáltal településképbe illeszkedő kivitelezést valósítsunk meg. A házak, kertek, kerítések összhangja mind ezt segíti elő. Ajánlásaink támpontként szolgálnak, ezzel segítve a helyes döntést. A kézikönyv nem tekinthető lezártnak, hanem egy folyamatosan bővülő, szemléletformáló kiadvány.

ÚJPETRE BEMUTATÁSA

2

A község Baranya megyében, a Mecsek és a Villányi-hegység között, előbbtől délre, utóbbtól északra, dombvidéken fekszik. Megközelítése közvetlenül személygépkocsival és autóbusszal közúton lehetséges, a Pécs és Villány közötti úton, továbbá elérhető Siklós felől a Villányi-hegységen keresztül is. A település lakónépessége a 2017-es adatok alapján 1 048 fő.



A település német neve Ratzpeter (vagyis Rácpéter), ami a falu korábbi lakosaira, a rácokra, avagy szerbekre vonatkozik. Horvátul két elnevezését ismerjük: a töttösi horvátok Petrának, a belvárdgyulai horvátok Racpetrának hívták a települést.

Az Árpád-kori falu nevét már 1296-ban említették az iratok, akkor Petre néven, mint a Győr nemzetségbeli Konrád ispán (comes Corradus de Ovari) birtokát, aki a Győr nemzetség Óvári-Kéméndi ágából származott. Később a birtokot Henrik bán fia, János foglalta el. Károly Róbert király később visszaadta Konrád comes unokáinak. 1330-ban Petri birtokán Konrád ispán unokái megosztottak.

Petre a török hódoltság alatt valószínűleg lakott település volt, ugyanakkor lakosainak száma megcsappant. A XVIII. század elején rácok költöztek a faluba, ekkor lett a település neve Rácpetri. 1743-tól németek települtek a rácok helyére. Az 1845-ben kiadott első baranyai kismonográfia Rácpetrének kitűnő vörösborát említette. Kiemelte, hogy a házak tágasak és cseréppel vannak fedve, amely ebben a korban a falvakban ritkaságnak számított. Egy 1851-es kiadvány is csinos lakóházaival, gazdasági épületeivel, híres vörösborával foglalkozott. Jelentős szőlőművelését bizonyítja az ekkor meglévő több, mint száz pincéje és prэшháza.

A második világháborút követően kitelepített németek helyére magyarok érkeztek. Ma már a lakosság több nemzetet egyesít. A község neve 1933. május 10-én Rácpetréről Újpetrére változott. A falu képe és mérete az idők során folyamatosan fejlődött, alakult. A különböző népcsoportok betelepülése nyomán a falunak négy csomópontja alakult ki a történelem folyamán, melyet az alábbi műholdfelvételen mutatunk be.

A narancssárga karika által jelölt terület volt a rác falu, mely a mai belterület déli végén, a Petőfi Sándor utca környékén alakult ki. A szerbeknek itt templomuk is volt, mely 1740 körül semmisült meg. A citromsárga karikák a mai Szabadság tér és Jókai tér környékét jelölik, ahol hajdan szőlőhegy volt prэшházakkal. A németek a mai Kossuth Lajos utcán teljesen új falut építettek az 1763-ban felszentelt templomuk köré, ezt a területet mutatja a piros színnel jelölt rész. Kék színnel lett jelölve az Ady Endre utca, mely a község legújabb része, az 1970-es évektől kezdődően napjainkban is fejlődik.





Az első katonai felmérés (1763-1787)



A második katonai felmérés (1806-1869)



1866-os kataszteri térkép

Az első katonai felmérés a németek betelepülésének elején készült. A Kossuth Lajos utca a Jókai tértől indul Palkonya irányába. Jól látszik a mai templom és a kápolna, viszont a temető ezen a térképen még nem szerepel.

A második katonai felmérés alig egy évszázaddal későbbi, melyen a Kossuth Lajos utca eléri mai hosszúságát. A Szabadság tér és a Jókai tér területén megjelennek a pincék, melyek a belterületől északnyugatra lévő területeken folyó szőlőművelés bizonyítékai. Emellett a temetőt is feltünteti a térkép.





Újpetre Baranya megye nagyobb községei közé tartozik, körülötte kisebb falvak helyezkednek el. Történelme során és ma is igazgatási központnak számít. A környező települések 1990-ben Újpetre székhellyel hoztak létre körjegyzőséget.



A községben a mai követelményeknek megfelelő, korszerű óvoda és általános iskola működik, mindkét intézmény körzeti feladatokat lát el. A gyerekek a német nemzetiségi nyelvoktatás alapjait már az óvodában elkezdik, és az iskolában folytatják.



Újpetrén évtizedek óta művelődési ház és községi könyvtár működik. Az egészségügyi szociális ellátás keretében idősek napközi otthona is van a településen, amely segíti az idősek egészségügyi ápolását, meleg étellel való ellátását. A község infrastrukturális ellátottsága nagyságához, szerepéhez viszonyítva jó.



Az 1991-ben alakult Német Nemzetiségi Hagyományörző Egyesület a település hírnevét öregbíti. Az egyesületen belül működik felnőtt vegyes kórus, táncsoport és ifjúsági fúvós zenekar is, melyek a megyében már mindenütt ismertek, de felléptek már Németországban, Olaszországban, Svájcban és Romániában is.



ÖRÖKSÉGÜNK

Épített értékek

A falu képe és mérete az idők során folyamatosan alakult. A különböző korok lenyomataként építészeti értékek maradtak fenn.

A német betelepülők a mai Kossuth Lajos utca két oldalán fésűs beépítésű házsort építettek. A házak ekkor vályogból épültek, fedelük nádtetős volt. Elrendezésük az akkor szokásos módon középütt konyha, két oldalt pedig egy-egy szoba volt. Másik eshetőség az utca felé szoba, hátrafelé kamra elhelyezés. E korszak fennmaradt emlékei az alacsony építménymagassággal, nagy kiülésű eresszel készült oromfalas, „gangos” lakóházak.



Kossuth Lajos u. 75.



Kossuth Lajos u. 167-170.

Később ez kicsinek bizonyult és a XIX. század vége felé a ház udvari végéhez újabb épületet emeltek. A legmódosabbak előbb lebontották az utcai „ősi” épületet, és újabbat, korszerűbbet emeltek a helyére. Ezen időszak fennmaradt épületei alkotják a Kossuth Lajos utca jelentős részét. A lakóházak nagyobb építménymagassággal és dízesebb homlokzattal, oszlopos tornáccal és kovácsoltvas kerítéssel épültek. A gazdasági épületek a lakóházak mögött közvetlenül kaptak helyet. A helyi védelem alatt álló építmények listáját a településképvédelmi rendelet tartalmazza.



Kossuth Lajos u. 136-137.



Kossuth Lajos u. 65-67.



Kossuth Lajos u. 104.



Kossuth Lajos u. 63.



Kossuth Lajos u. 12.



Kossuth Lajos u. 153.



Kossuth Lajos u. 108.



Kossuth Lajos u. 42.



Kossuth Lajos u. 11.

Az épületeken fellelhető építészeti részértékek gazdagsága – fontos helyi karakterképző szerepük miatt – védelemre, megőrzésre érdemesek. Külön kiemelendőnek tartjuk az alábbiakat:

- az utcai homlokzatok gazdag ornamentális díszítéseit, ennek sajátos virág- és mértani motívumait,
- az épületek pillértornácos kialakítását,
- az udvari nyílászárók gazdagon, ugyanakkor fegyelmezetten díszített fa keretezéseit,
- a mívés kovácsoltvas kerítések változatosságát, esztétikus, kulturált díszítéseit,
- az utcai épületek ajtóinak fülkés kialakítását, az igényes asztalos munkát, a tagozatokat, az ajtó fölötti felülvilágító ablakok polgáriasodó hatásokat mutató, színes üvegbetéteit.



Településszerkezeti értékek



A község településszerkezeti értékei között a legbecsesebb a viszonylag egységes, fésűs beépítésű Kossuth Lajos utca megjelenése. Ennek értékét fokozza, hogy ez egyben a falu főutcája, amelyen jelentős átmenő forgalom bonyolódik. A helybeliek és az idegenek számára egyaránt ez az utcakép jelenti Újpetrét. Ennek megőrzése, védelme, karakterének megtartása a település azonosságtudatának, ezen keresztül a községhez való kötődésének, a közösség népességmegtartó erejének jelentős formája.

Külön is kiemelendő fontosságú a templom tömegének térszervező ereje ebben az együttesben.



Településszerkezeti értéként fontosnak tartjuk a falu északi és déli részén lévő, egykori présházás területeket, az itteni „halmazos” beépítés megtartását a folyamatos funkcióváltás mellett is, valamint az épületek magassági arányainak feltétlen megővését.

Ugyanígy megőrzésre érdemesnek tartjuk az egykori rácfalu településszerkezetét, utcahálózatát, épületeinek elhelyezési módját és arányait.

Egyéb építészeti értékek

Háborús emlékmű

Trischler Ferenc szobrászművész és Szatyor Győző fadaragó művész alkotása. A templom és az iskola közötti kis téren található a két világháború katonai és polgári áldozatainak tiszteletére és emlékére emelt alkotás. A téglából és fából készült nyolcszögletű harangtorony középső részén 3 bronztáblán olvashatók az áldozatok nevei (kivételesen német névvel), a negyedik táblán Krisztus levétele a keresztről látható.



Emlékkő

A megmunkálatlan emlékkövön németül és magyarul az 1947-es eseményekre emlékeznek meg, mely során a községből németeket telepítettek ki, helyükre pedig magyarokat költöztettek.

Emlékoszlop

Az 1849. október 6-os aradi vértanúknak állít emléket az oszlop, melyet a község a kivégzés 150. évfordulójára emelt.



Műemlékek

Római katolikus templom

A falu mai temploma 1762-ben épült herceg Batthyány Károly kezdeményezésére. 1763. január 25-én Cigani Jakalo olasz plébános benediktálta. Főoltára a magyar – Árpád-házi – szenteket ábrázolja: Szent Istvánt koronával, Szent Imrét az oltárképen, Szent Lászlót bárddal. A jobb oldali mellékoltár a klasszicista művészet remeke, mely a keresztre feszített Krisztust ábrázolja, alatta Mária és János apostol állnak. Az 1773-ban készült eredeti orgona helyett 1922-ben a világhírű pécsi orgonakészítő, Angster József készített újat. Az épület műemléki védelem alatt áll.



Kápolna

A falutól nyugatra, a temető után található az 1757-ben, barokkstilusban épült kápolna. Ma már nem szolgál vallási célokat. Az előtte található Golgota homokkőből készült, a XVIII. századi népi szobrászat kiemelkedő alkotásai.



Szentháromság-szobor

Az 1793-ban homokkőből készített alkotást a "legszentebb szentháromság" tiszteletére emelték. Szűz Mária szüleit, a három isteni személyt valamint Szűz Mária mennybéli megkoronázását láthatjuk megelevenedni.

Természeti és táji értékek

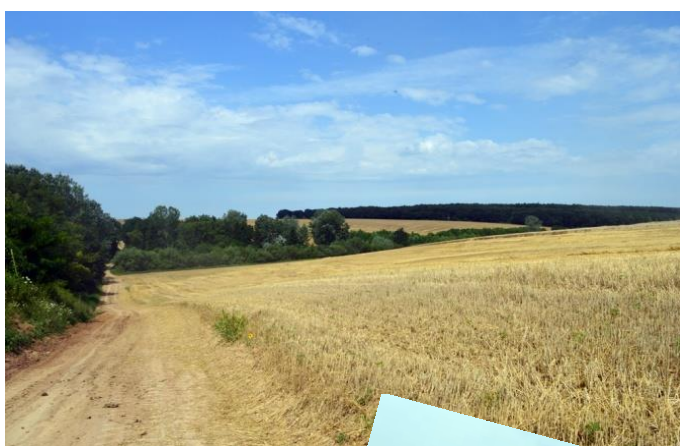


Újpetre a Dél-Baranyai-dombság kistáj része. A külterületi táj e kistáj jellegzetes jegyeit viseli magán. Közel észak-déli irányú lefutással jelenik meg több vízfolyásvölgy, közöttük pedig a kiegyenlített felszínű dombhátak, melyeket döntő mértékben szántóföldi növények termesztésével hasznosítottak. A vízfolyásvölgyek rendkívül szűkek, melyeket keskeny erdő- és rétterületek kísérik. A rét- és legelőgazdálkodás, mint tájhasználat nem jellemző a településre, csupán jelzésértékű. Ez a tájhasználat történelmileg alakult ki, amin a tulajdonviszonyok időközi módosulásai sem változtattak.

Az erdőterületek területi aránya csekély, erdőfoltok nem tarkítják a homogén mezőgazdasági tájat; kettő nagyobb kiterjedésű erdőtömb a belterülettől északra és délre található. Figyelembe véve azt, hogy a terület talajminősége a szántóföldi növénytermesztéshez az átlagosnál jobb, semmi nem indokolja azt, hogy a térségben az erdőterületek nagysága a szántóterületek rovására növekedjen. Művelési ágváltás nem várható, nem is indokolt.

A község belterülete két keskeny dombháton alakult ki.

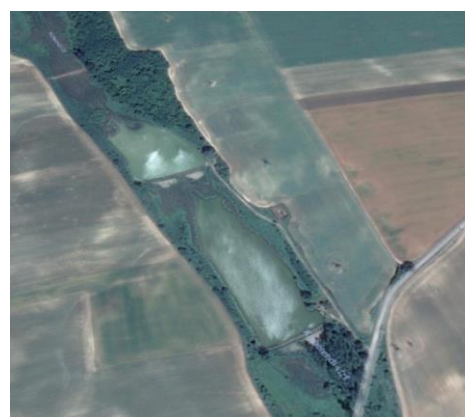
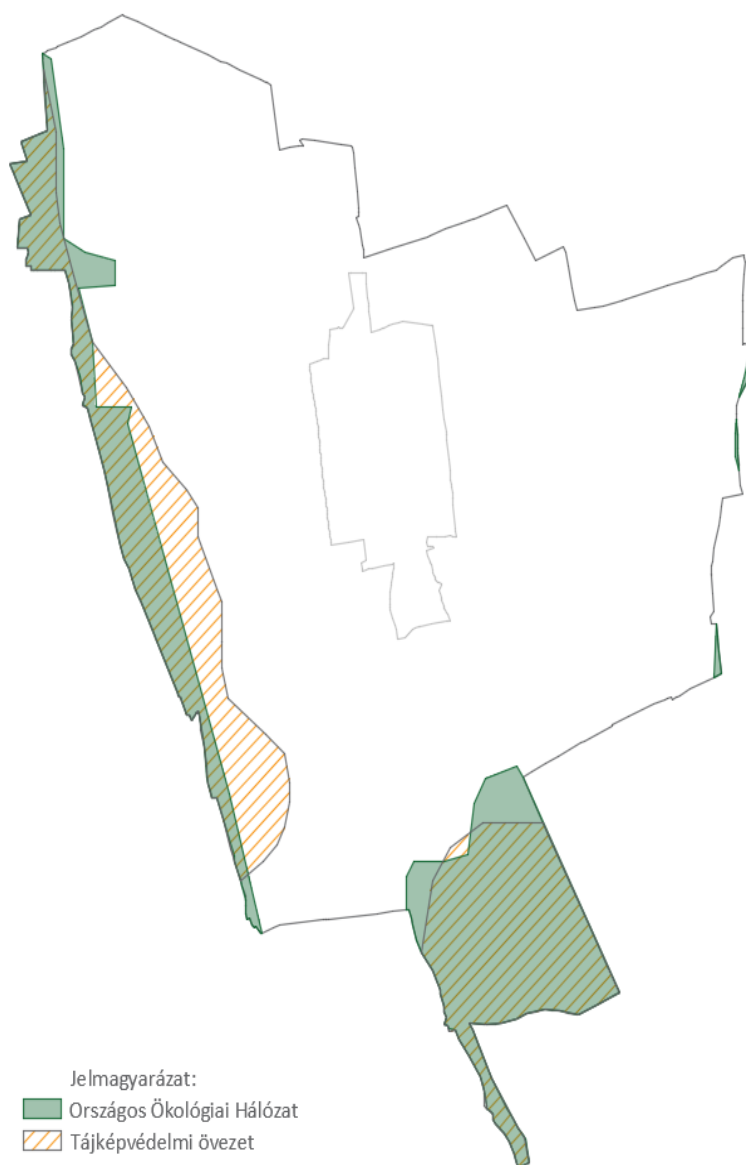
A természeti adottságokon és a történelmi hagyományokon alapuló tájhasználatot védeni kell. Óvakodni kell attól, hogy a területen bármely megjelenésében, jellegében markánsan tájromboló, egyéb (ipari, kereskedelmi) művi létesítmény kerüljön kialakításra.



A gyeptvegatációk, rétek, legelők, mocsaras területek a külterület megőrzendő értékei, melyek a vízfolyásvölgyekben alakultak ki. A természetesen kialakult és kaszált gyepfelületek, rétek, valamint a legelők értékes lágyszárú növénytársulási viszonyokat őriztek meg és tartanak fenn, melyekhez sajátos állatvilág is kapcsolódik.

Mint komplex ökológiai rendszerek, igen értékesnek tekintendők a közigazgatási terület keleti és nyugati felén észak-déli irányban haladó erdő-rét-mocsár területek. Ezek a területek ökológiai folyosók és tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek közé tartoznak, melyek művelési ága nem változtatható meg.

A külterületi táj sajátos eleme a tó, mely a Kisherendi-patak vizének felduzzasztásával került kialakításra. A tóban halnevelés folyik.



Mezőgazdasági majorok



A mezőgazdasági táj részei a tevékenységhez tartozó építmények, épületek, majorok. Szerencsésnek mondható, hogy elhagyott vagy pusztulásra ítélt mezőgazdasági rendeltetésű épület nincs a település közigazgatási területén. Ez illetve a belterület északi határához csatlakozó, igen nagy kiterjedésű, ma is üzemelő major igazolja a mezőgazdasági táj funkcióaktív jellegét. Itt található az Újpetrei Gazdák Szövetkezetének üzemi területe, ma is használatos állattartásra szolgáló építményekkel, a növénytermesztéshez kapcsolódó szárítókkal, műhelyekkel, géptárolókkal. A telep a falu felől részben belátható, a látványában rendezett üzemi terület meggyőző jelleggel jelenik meg mind a külterületi táj szerves részeként, mind a belterületi lakótáj falusi jellegéhez illő kapujaként.

E területen került kialakításra a Palotai Traktormúzeum, mely országosan is egyedinek számító, a mezőgazdasági erőgépek fejlődésének korai szakaszát mutatja be.



Még egy major található Újpetre közigazgatási területén, ez a Grécpusztai major. A lakott területtől távol helyezkedik el, szántóterületekkel körbevéve. A major részben fásított, így belesimul a tájba.

Impozáns a majorhoz vezető fásított bekötőút.



Belterületi zöldfelületek



Újpetre észak-dél tengelyű település, mely csaknem párhuzamosan követi a község legmélyebb vonalán futó Kisherendi-vízfolyás medrét. A falu főutcája ettől az ároktól kissé magasabban, egy dombvonulat tetején helyezkedik el, ez a falu ősi magja. Ettől keleti irányban még egy utca épült ki az utóbbi évtizedekben. A két párhuzamosan haladó utcát egy kis patak völgy köti össze. A völgyoldalak a két utca lakóházaikhoz tartozó kertek, melyek a morfológiai adottságok révén rendkívül hangulatos és egyedi faluképet kölcsönöznek Újpetrének.



A falu északi kapuját az Újpetrei Gazdák Zrt. telephelye, vele szemben két sportpálya és a játszótér szépen rendezett együttese alkotja. A majort teljes hosszában levendulasor szegélyezi, mely szívmengető megjelenésével kedvesen üdvözli az ide érkezőket. A sportpályák idős, de hiányos fasorral vannak szegélyezve, melyek hús árnyékot biztosítva kedvezően alakítják a mikroklímát.



A major déli oldalán, az egykori strand területén, a traktormúzeumhoz kapcsolódóan park került kialakításra.





A virágos, zöld utcák, gondozott terek, az igényes utcabútorok, kiegészítők, növényes ládák, virágtartók, köztéri szemetesek, buszvárók fontos hozzátartozói az élhető településnek, és a barátságos, szerethető, esztétikus településképnek. Újpetre rendezett utcaképehez nagymértékben hozzájárulnak gondozott zöldfelületei.

Az épített utcaképet a természettel összekötő, leglátványosabb elemek a fasorok. Az utcára ültetett fák az otthonosságról, a gondoskodásról mesélnek.



A Kossuth Lajos utcában tervezett utcafásítás keretében tujasort ültettek, ezt leszámítva a településen egységes fasor telepítés nem történt. Az egyes porták előtt azonban az évszázadok hagyományainak megfelelően a „fáradt vándoroknak” gyümölcsfákat ültettek, egyéb fás szárú növényeket telepítettek a ház előtti zöldsávba, vagy virágoskertként alakították ki azt.



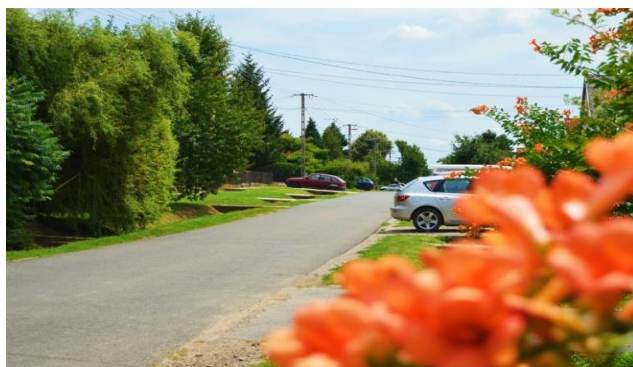
Valamennyi utca zöldsávjában egységes virágládák találhatóak, melyek harmonizálnak a falu buszváróinak, szemeteseinek, padjainak és információs tábláinak kialakításával, megjelenésével.



A református és katolikus temető is értékes zöldfelületet képez a község déli végén, a Vokány felé vezető út két oldalán.



Az Ady Endre utcát két oldalról gyepszáv kíséri; itt a lakók nagy gondot fordítanak az utca beültetésére, csinosítására. A gondozott, ápoltság utcajelleghoz hozzájárul az előkertek igényes kialakítása.



A főutca déli végén, a patak mentén kialakított, fásított park, a Patakparti Pihenő a falu közösségi eseményeinek megrendezésére alkalmas terület. Ezzel átellenben igényesen kialakított virágos zöldfelület látványa fogadja a Vokány felől érkezőket.

A közterületeken, a sportpályán és a temetőkben értéket képvisel a nagyobb lombkorona átmérőjű faállomány, amelynek megőrzéséről gondoskodni szükséges.

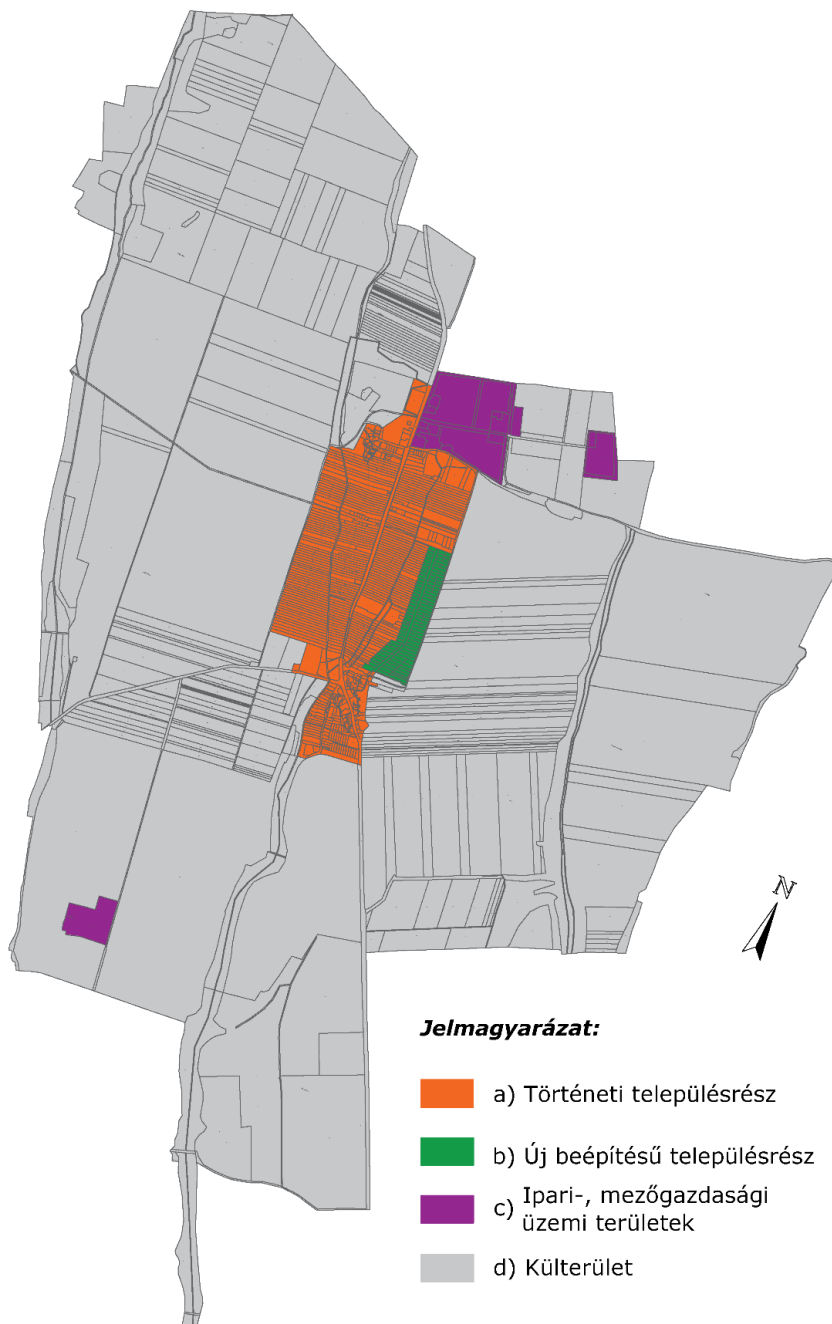


ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

4

Újpetre észak-déli irányú, egyutcás, szalagtelkes településként kezdett beépülni. Történeti főutcája, a mai Kossuth Lajos utca az 1866-os kataszteri térképen már szinte teljesen kialakult, a Jókai tértől a Szabadság térig ábrázoltak épületeket, sőt délebbre már a Petőfi utca első épületei is láthatók. Ettől a történeti településrésztől településképi szempontból eltér az Ady Endre utca karaktere, melynek telekstruktúrája a következő században fejlődött ki.

A település belterületére általánosan jellemző, hogy oldalhatáron álló lakóházakból áll, szépen rendezett utcaképpel, ahol a szomszédos épületek illeszkednek egymáshoz és a környezetükhöz. A történeti településrészen számos, tradicionális, népi építészeti jegyben épült lakóház maradt fenn, míg az Ady Endre utcában – újabb beépítése révén – inkább a szocialista korszak jellegzetessé vált kockaházai és új építésű családi házak kaptak



Újpetre külterületén megjelenik néhány ipari-mezőgazdasági üzemi terület, melyek a belterületektől eltérő karakterrel rendelkeznek, beépítésük a telekhatártól visszahúzva, szabadon álló kialakításban történt, jellemzően nagyobb homlokzati magassággal és alapterülettel rendelkeznek, valamint eltérő burkolatok is megjelennek rajtuk.

A külterület további részei mezőgazdasági termelésre szánt, jelenleg is jól kihasznált területek, melyek közt néhány erdővel borított sáv jelenik meg. Ezen területeken épület nem jelenik meg.

Történeti településrész

Újpetre központi részén a keskeny szalagtelkek miatt sűrű a beépítés. Az épületeket az északi telek-oldalhatárra, jellemzően előkert nélkül építették, de a szocializmus idején történt foghíjbeépítések előkertes kialakításúak. A gazdasági épületek szintén ezen az oldalhatáron, a lakóépület folytatásában kaptak helyet, majd ezután következett a kert.

A Jókai tér és a Szabadság tér környéke szerkezetében ettől eltér, azonban az épületállomány építészeti jellemzői alapján mégis a történeti településrészhez sorolható. Itt organikusan kialakult utcák vannak, a beépítés kevésbé rendezett képet mutat. A lakóházak között, az út mentén megjelenik egy-egy pince vagy gazdasági épület is. A telkek kisebbek, a terepadottságokhoz vagy a kialakult utcahálózathoz igazodva jöttek létre.

A településrészen a legtöbb épület egyedi, hagyományőrző, népi építészeti elemekkel díszített, az utcára merőleges tetőgerinccel telepített lakóépület. Ezek sajátossága a kovácsoltvas kerítés, a nyeregtető, amelyhez oldaltornác csatlakozik, főként vakolt téglá oszlopokkal. A homlokzatok díszítettek, melyek lehetnek a homlokzattól kidomborodó minták, tagozatok, párkányok. Az épületek többségén padlásszellőző-nyílás is található. A középületek gyakran zárt sorúan épültek, melyekhez hangsúlyos kapubejáró társult.



Mindezek az értékek nem csak védelemre, megőrzésre érdemesek, hanem az új épületeknél is némi átértékeléssel, visszautalásokkal jól használható motívumokat adnak. Az újpetreiek hagyomány- és értékőrző magatartását jól példázza a foghíjtelkek beépítése, illetve az elbontott épületek helyén emelt lakóházak utcaképbe illesztése. A különböző korok egymásra rétegződése kiválóan megfigyelhető e településrészen.



Új beépítésű településrész

Újpetre Ady Endre utcája foglalja magába ezt a településrészt, ahol oldalhatáron álló beépítéssel és általában 5 méteres előkerttel telepített, 70-es évekbeli kockaházak, valamint a 80-as és 90-es évektől kezdődően épített, új és újszerű épületek találhatóak. A telkek rövidebbek és valamivel szélesebbek, mint a történeti településrész szalagtelkei. Az épületek tömegükben összetettebbek, a téglalap mellett „L” és „T” alaprajzú lakóházak jellemzik ezt az utcát. A tetőforma többnyire nyeregtető vagy az összetettebb alaprajzi kialakítást követő összetett tető, de megjelenik néhány csonkakontyos tető és sáttető is. A tetőhajlásszög általában 40 fok körüli, de akad három-négy, alacsonyabb hajlásszögű kontyotető is. A lakóépületek a mai kor igényeinek megfelelően nagyobb nyílászarméretekkel és esetenként loggiákkal épültek. Az épületek telepítése főként utcára merőleges tetőgerinccel történt, de olykor azzal párhuzamos kialakítás is megtalálható, vegyesen váltakozva.

Az utca két oldalát összekapcsoló zöldfelület meglehetősen széles és rendezettnek mondható, ezáltal az utcakép tágas, szellős, nyitott érzést közvetít. A lakóházak udvara is rendezett.



Ipari-, mezőgazdasági üzemi területek

Újpetre külterületi részein található ipari-mezőgazdasági üzemi terület is, amelyek telepítése, épületmagassága, homlokzati kialakítása és felhasznált anyagai eltérnek a lakott területen megszokottól. Az épületek telken belül szabadonállóan vannak elhelyezve, hosszúkás téglalap alaprajzzal, nyeregtetővel.

A hagyományos gazdasági épületek téglafalakkal épültek, a modernebbek viszont már könnyűszerkezettel, fém burkolatokkal.

A belterülettől délre fekvő Grécipusztán szintén a lazább, szabadonálló beépítés jellemző, található itt siló és csarnoképület is. A létesítmények kialakítása a funkciót szolgálja.



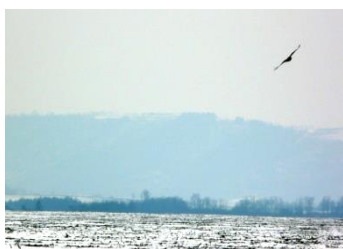
Külterület



A település külterületi részei szinte kizárólag mezőgazdasági termelésre szánt területek, amelyek teljesen kihasználtak. A külterületeken megjelenik néhány kisebb védőerdő sáv, de ezek elenyészőek a jelentős mezőgazdasági területekhez képest.

A külterületen található mezőgazdasági területek, erdőterületek és vízgazdálkodási területek hagyományosan beépítetlenek, épület nem jelenik meg rajtuk.

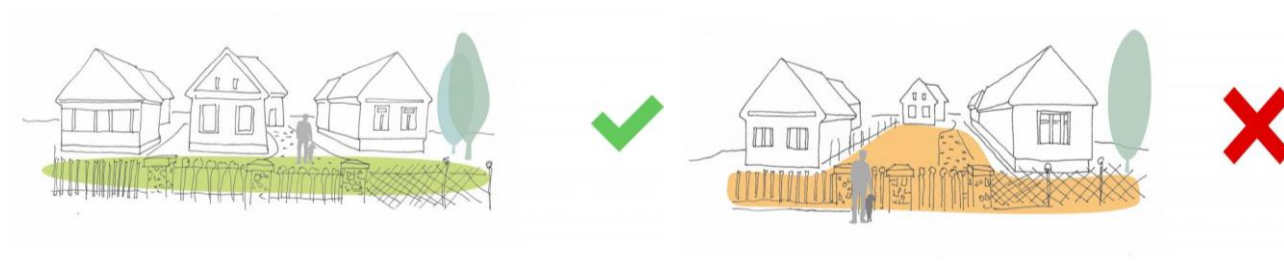
A természetközeli karakter megőrzése, a terület beépítetlen jellegének megtartása fontos mind településképi, mind tájképvédelmi szempontból.



ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

Ebben a fejezetben általános építészeti útmutatók és ajánlások olvashatóak, melyek érzékeltetni kívánják, hogy melyek a javasolt kialakítási lehetőségek, valamint mely általános hibák kerülendők új épületek építése esetén és meglévő házak felújítása során.

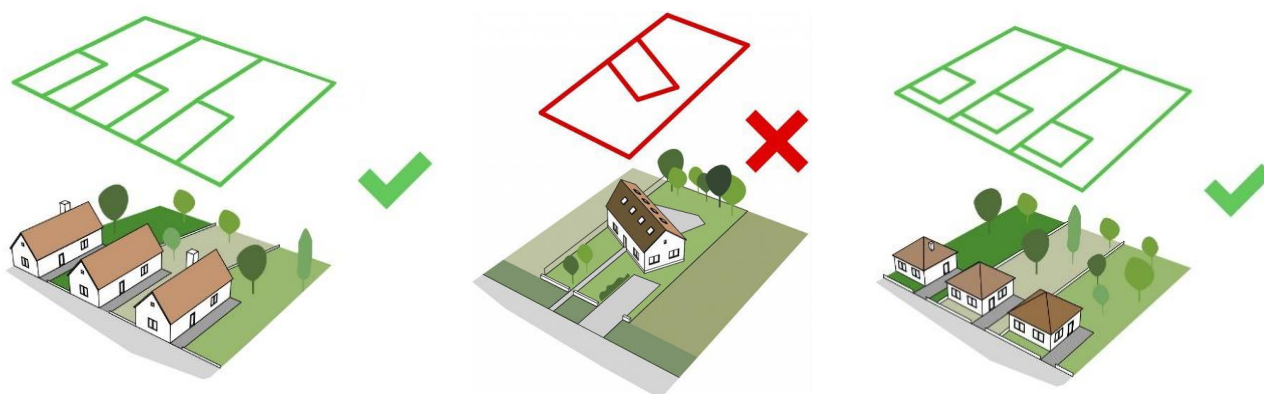
A történeti és az új beépítésű településrész



TELEPÍTÉS

Újpetre kezdetben egyutcás település volt, ebben az utcában hagyományos, szalagtelkes népi építészeti karakter alakult ki. Később, ahogy bővült a település egy olyan új utca jött létre, ahol a modernebb, többszintes vagy kockaházak sorakoznak egymás mellett. Mindkét területen az oldalhatáron álló beépítés jellemző. A hagyományos épületek hossz tengelye nagyrészt az utcára merőleges, indokolatlanul elforgatni a tengelytől nem javasolt.

A lakóházak többnyire utcafronton kerültek kialakításra, de előkertes beépítést is találunk. Az utcában kialakult építési vonaltól nem javasolt hátrahúzni az újonnan épülő házakat. Új épület elhelyezésekor ajánlott a szomszédos épületekhez igazodni, hiszen az egy vonalban álló házak alkotnak harmonikus utcaképet.



Történeti településrész

Új beépítésű településrész



Új beépítésű településrész

TETŐHAJLÁSSZÖG

A település területén a családi házak tetőhajlásszöge hasonló.

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetükben lévő építmények. A túl magas illetve alacsony hajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek Újpetre utcaképebe.



Történeti településrész



MAGASSÁG

Törekedni kell arra, hogy egy utcában hasonló magasságú épületek kerüljenek elhelyezésre.

A meglévő épületek közé ékelődő új háznak a környezetükben lévőkhöz hasonló magassággal kell épülniük. A túl magas házak nem illeszkednek a falu utcaképebe. Az alsó sematikus ábrán a településen javasolt épületmagasság illeszkedése látható.

TETŐFORMA

A településen lévő tetőformák a történeti településrészen jellemzően nyeregtetők, ritkábban kontytetők. Az új beépítésű településrészen a nyereg-, konty- és sätortetők váltakoznak.

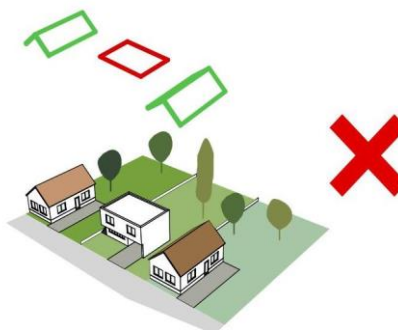
Új ház tervezésénél a szomszédos épületek figyelembevételével kell illeszkedni a környezethez.

A nyeregtetős házakból álló utcaképbe nem kerülhet tördelt, összetett tetőformájú vagy lapostetős épület.

A hazai gyökerek nélküli, „mediterrán” stílusú házak tervezése nem ajánlott a településen.



A sematikus ábrákon példák láthatók a településképbe illeszkedő és idegen tetőformákra.



Újra utca képe egységes tetőformával.

Történeti településrész



Új beépítésű településrész





SZÍNEK

A településen a fehér vagy világos pasztell- és „földszínek” a jellemzőek. A természetes anyag- és színhasználattal egységes településkép jön létre. A kirívó, harsány színű épületek nem illeszkednek a meglévő házakhoz, így kialakításuk kerülendő. Ha többféle színt szeretnénk megjeleníteni az épületen, ajánlott egy szín különböző árnyalataival dolgozni; az eltérő színek keverése zavaró hatást kelt.

Nem elfogadhatóak a rikító fémlemezfedések vagy burkolatok sem.



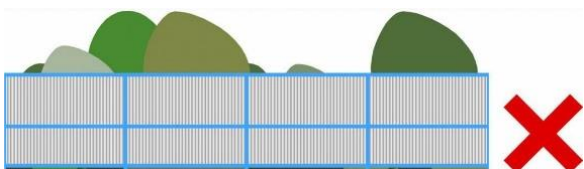
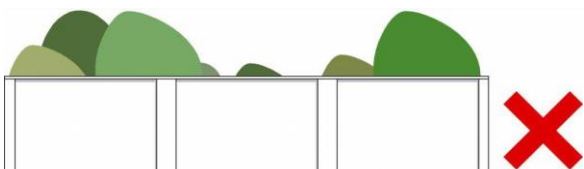
Példa megfelelő színhasználatra. Javasolt a világos pasztellszínek és árnyalatainak használata sötét vagy fehér színű ablakokkal.



Történeti településrész



Új beépítésű településrész



KERÍTÉSEK

Újpeetrén az áttört kerítések használata jellemző. Általában fa vagy fém anyagúak, a régebbiek lábazat és oszlop nélküli kialakításúak voltak. Később díszített fémkerítések vagy alacsony lábazattal, téglá illetve kő oszlopokkal kialakított fakerítések készültek.

A kezeletlen felületű, betonelemes, tömör kerítéssel alkalmazása nem javasolt.

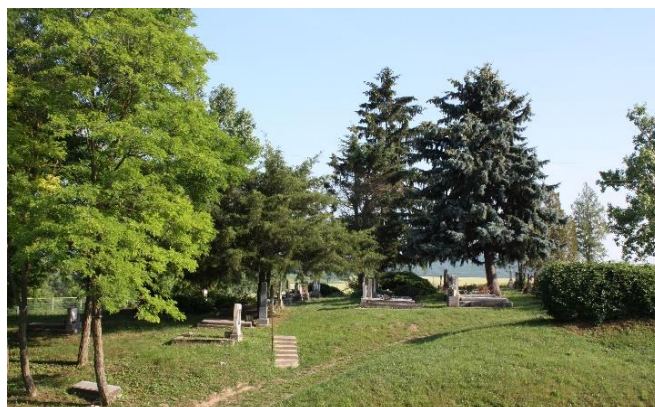
A kerítések színhasználatakor törekedni kell a ház színével harmonizáló színek választására (pl. fakerítésnél a barna árnyalatai javasoltak).

A teljesen áttört, drótfonatos kerítést utcafronton lehetőleg ne alkalmazzuk.



KERTEK

A növényalkalmazást jelentősen befolyásolja a potenciális vegetáció, mely itt a gyertyános-kocsánytalan tölgyes, illetve az ártéri ligeterdő. A fő társulás névadó fajai, a közönséges gyertyán és a kocsánytalan tölgy kiválóak parkokba, sőt az előbbinek egyes fajtái, például a csüngő habitusú *'Pendula'* és az oszlopos megjelenésű *'Fastigiata'* is választhatóak. Azonban sövényként történő alkalmazása a legjellemzőbb, hiszen jól alakítható, gyorsan nő és télen is takar elszáradt lombjával.



Mind közterületi, mind pedig kiskerti telepítésre alkalmasak a kislevelű hárs egyes fajtái, például az utcafásításra is használható, gömb koronájú *'Greenglobe'* és a kúpos koronát nevelő *'Greenspire'*. A társulásban megjelenik a nagylevelű hárs is, fajtái közül például az *'Örebro'* és az *'Ági'* parkfának kiváló, a gömb koronájú *'Pannónia'* pedig kis méretéből adódóan kertekben is megállja a helyét. Ugyancsak jellemző az ezüsthárs ebben a régióban, legelterjedtebb fajtái a *'Teri'*, a *'Szeleste'* és a *'Brabant'*. Közülük a *'Teri'* kis méretének köszönhetően akár kiskertek szoliter fája is lehet.



Juharok közül a korai, a mezei és a hegyi juhar egyaránt jellemző a térségre. A korai juhar népszerű fajtái közé tartozik például a parkfának alkalmas *'Parkway'*, *'Crimson King'* és *'Emerald Queen'*, kerti viszonyok közé pedig bátran telepíthető a keskeny koronájú *'Fairview'*, a *'Globosum'* vagy éppen az oszlopos *'Columnare'*. A mezei juharnak javasolható a vörös színben kihajtó *'Red Shine'* fajtája és az *'Elsrijk'*, melyek kifejezetten ellenállóak és sövény is nevelhető belőlük. Hegyi juharok közül igen látványos fajta a *'Negenia'* és az *'Atropurpurea'*, melyek kiválóak sorfának és parkfának is.



TORNÁCOK

A magyar népi építészet jellegzetes eleme az oszlopos tornác. A tornác épülethez viszonyított elhelyezkedése tájegységenként illetve a tulajdonos vagyoni helyzete függvényében is változó. Újpetrén megfigyelhető a tornác utca felől történő lezárása díszes fa ajtóval. Az oldaltornác mellvéd nélkül készült, oszlopainak anyaga többnyire vakolt téglá, de találunk faoszlopos megoldást is. Később sokszor beüvegezték a tornácokat.



ANYAGHASZNÁLAT

Újpetrén a kerámia tetőcserép javasolt tetőfedésre.



Nem ajánlott a hullámpala és fémlemezfedés...



...és egy tetőn többféle cseréptípus elhelyezése sem javasolt.



KAPUK, AJTÓK, ABLAKOK

A népi építészetben a faragott kapu volt a jellemző, erre találunk példát Újpetrén, de falazott, oszlopos, fém kapuzatot is láthatunk. Az épületek nyílászáróit tekintve javasolt a fából készített keret kialakítása.

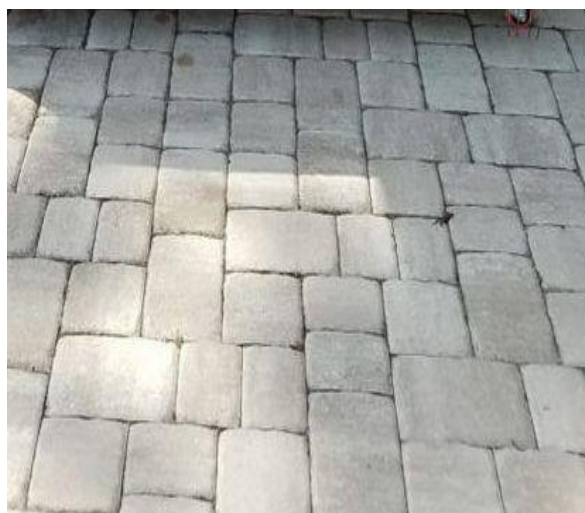
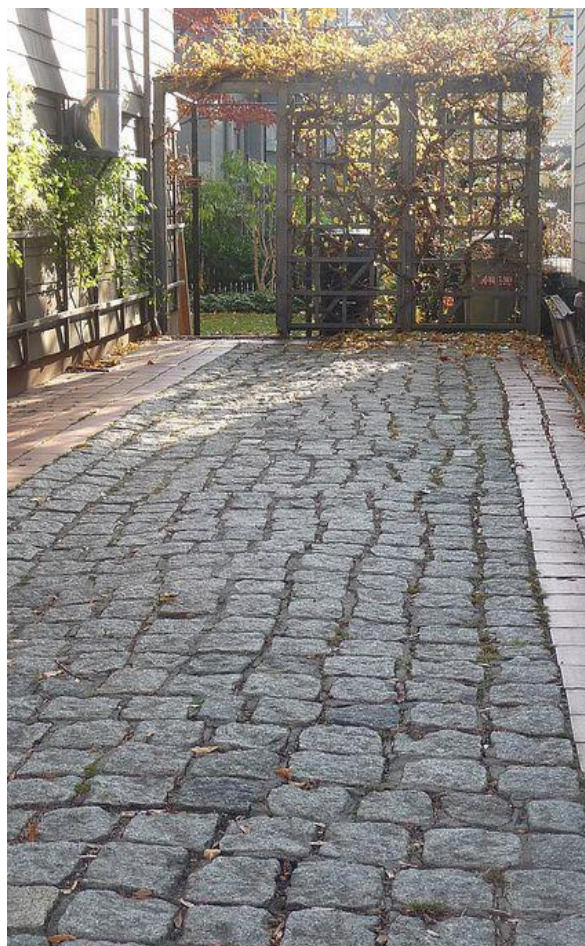
Javasolt a megfelelő arányrendszerű faablakok beépítése a népi építészeti házakon, osztott üvegezésű kivitelben. Az ablakokra zsalutábla vagy zsalugáter kerüljön árnyékolónak, ugyanakkor a szolidan színezett épületekhez a fehér redőnyös árnyékolás is elfogadható.





JÁRDÁK, BURKOLATOK

A beton, aszfalt burkolat helyett javasolt természetes anyagú burkolatkialakítás, melynek anyaga lehet természetes kő, bazalt.



HOMLOKZATKÉPZÉS

Történeti településrész

A település épületeinek utcai homlokzatai díszítésükben változók, fő elemük a hosszúkás, sötét, faablak. Az oromfalak néhol szellőzőnyílásokkal és díszítőpárkánnyal lettek ellátva. Minden esetben javasolt a hagyományos szín- és formavilág lekövetése új épület építése és meglévő épület felújítása során.



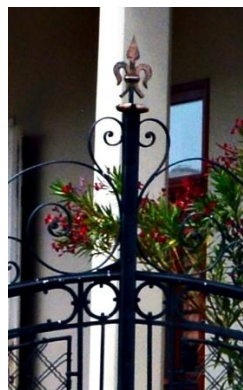
Új beépítésű településrész

Az épületek kialakítása ezen a településrészen változatosabb; más a szocialista kockaházaké és más a modernebb családi házaké. Javasolt a világos, fehér és pasztellszínek használata, továbbá kiegészítő anyagként a fa alkalmazása.



RÉSZLETEK

Az építészeti részletek szép formálása a népi építészet jellegzetessége. A modern házak építésekor is fontos egy-egy kémény, zsalugáter, homlokzati részlet kimunkálása úgy, hogy az az épület egészével összhangban legyen. Az épület mellett az udvarban, az utcán lévő tárgyak, építmények, kerítések is hozzájárulnak az összkép egységéhez. Egy szépen megformált kerti kút, egy gondosan elkészített tornácrészlet is esztétikai értéket hordozhat.

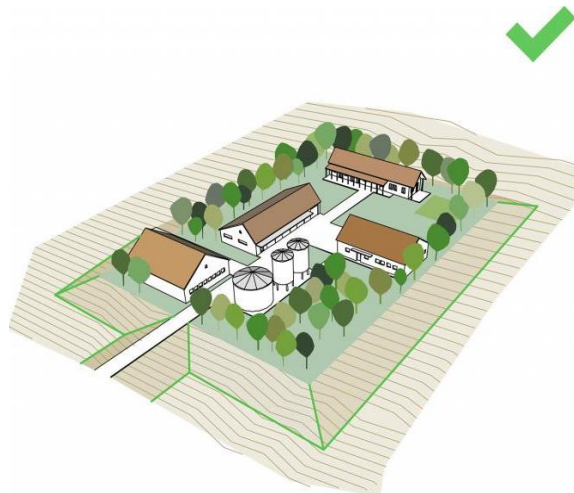
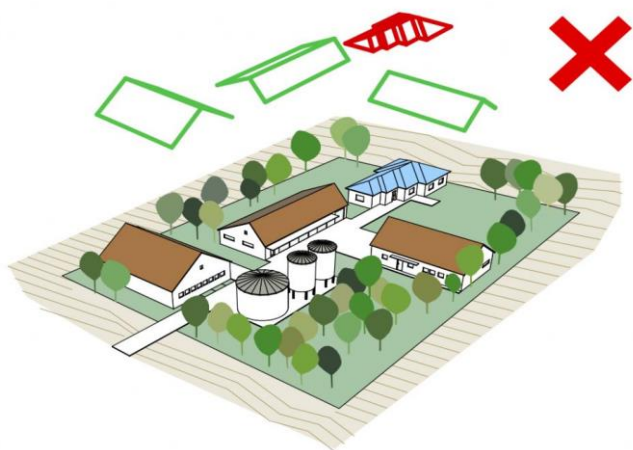


Ipari-, mezőgazdasági üzemi területek

TELEPÍTÉS

A település közigazgatási területén több mezőgazdasági és ipari épület található. Itt a beépítés laza, nem egységes, az adott funkció technológiájához alkalmazkodik.

A területeket érdemes védőerdővel elhatárolni a belterülettől, vagy a természeti környezettől. A telkek belső úthálózattal rendelkeznek, melyek többnyire burkoltak.



TETŐHAJLÁSSZÖG, MAGASSÁG, TETŐFORMA

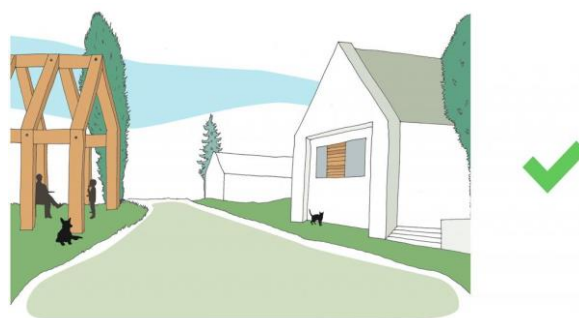
Ipari területen, a csarnokszerkezetek esetében jellemzően alacsonyabb hajlású tetők láthatók, de előfordul a lapostető is.

Az egy telepen lévő épületek karaktere lehetőség szerint legyen összeillő (pl. azonos tetőforma). A funkció érdekében érdemes az egyszerűsége törekedni, kerülendő a bonyolult, összetett formájú tető alkalmazása.

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK

Csarnokszerkezetek, üzemi épületek esetében válasszunk fehér vagy pasztellszínű burkolatokat. Nem javasolt a tájból kirívó, harsány színek használata.

A természetközeli tájkarakter megőrzését a természetes anyagok szolgálják legjobban.





MAI PÉLDÁK

Meglévő épület felújítása a településkarakterbe illeszkedően

Hagyományos, népi építészeti házak felújításakor törekedjünk arra, hogy az épület megőrizze eredeti karakterét, stílusjegyeit. Az utcai homlokzaton lévő két osztott faablakot ne cseréljük nagyobbra, ne helyezzünk elé külső tokos, műanyag redőnyt. Betekintés elleni védelemnek inkább zsalutábla vagy zsalugáter kialakítása javasolt.

Esetleges energiahatékonysági korszerűsítés esetén a fehér színű nyílászárók helyett célszerű barnás árnyalatú, fa szerkezetek beépítése.

A hagyományalapú fejlesztés ott kifejezetten ajánlott, ahol még a településkép őrzi egykori arculatát. A hagyományokat tisztelő felújítások szép példákat eredményezhetnek.



UTCÁK, TEREK

Újpetre alapvetően egy hosszú főútca mentén terül el, ez adja a község tengelyét. Minden további utca később alakult ki, az Ady Endre utca karakterében meg még el is tér a belterület többi részétől. Az ingatlanok tekintetében egyaránt van példa előkert nélküli és előkertes kialakításra is, továbbá néhány helyen az épületek között zöldfelületi teresedések is kialakultak. A főútca mentén ültetett tujasor rendezett keretet ad az utcának, emellett a belterület klímájára is jó hatással van: árnyékol és kevesebb a burkolt felület, amiről a nyári nap visszaverődhet.



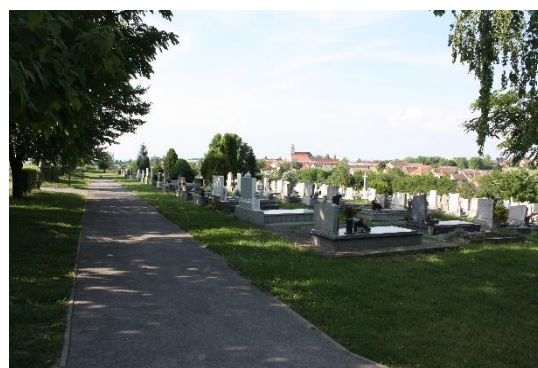
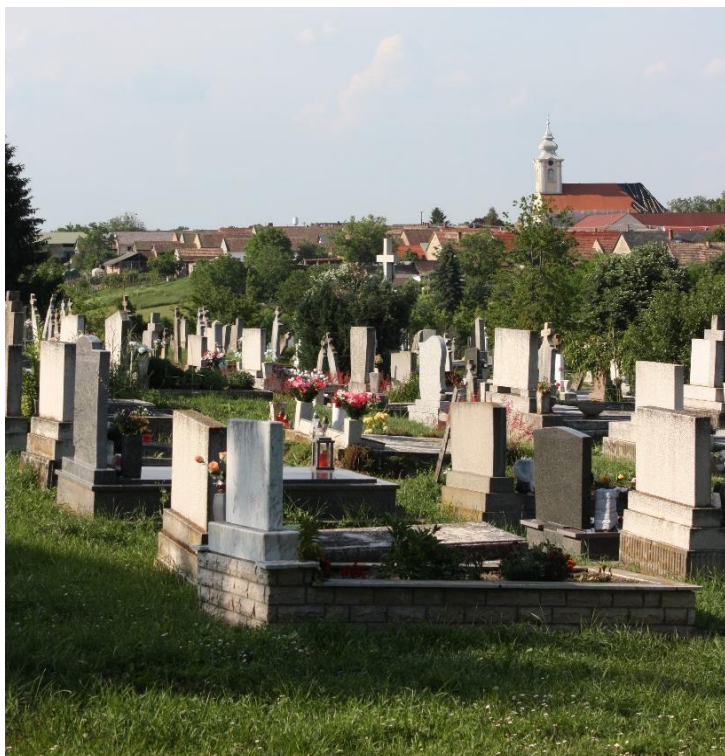
PARKOK

A közparkok kialakítása szintén igényes, a fából épített játszótéri elemek és padok a falusias környezet megfelelő kiegészítői. A parkok gondozása, szép állapotának megtartása a közösség feladata is.



TEMETŐ

A község temetői gondosan kialakítottak, mely a lakosság méltó tiszteletadását tükrözi itt nyugvó elődeik felé.



HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A történeti településrészen a színes fényreklám helyett a természetes anyagból készült hirdetőtáblák, esetlegesen a hagyományos cégérek elhelyezése javasolt.



A színes, nagyméretű molinók illetve reklámtáblák használata kerülendő, mivel azok idegen elemek lennének a falusias településképben.



9

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEK

A településen javasolt, hogy az elektronikus hírközlési szolgáltatók földalatti infrastruktúra kiépítését végezzék, meglévő oszlopsoros hálózat kiegészítésére korlátozott mennyiségben kerüljön sor. A meglévő oszlopsoros hálózat felhasználása lehetséges. Mobil bázisállomás telepítésekor javasolt a meglévő objektumok, tereptárgyak használata.



Nem ajánlott a parabola antenna, klímaberendezés és más műszaki berendezések elhelyezése a főhomlokzaton.



A képen példa látható a napelemek esztétikus, környezetbe illeszkedő elhelyezésére, mely Újpetrén is alkalmazható.



Antenna álcázásának egy lehetséges módját mutatjuk be alább. A fenyőfára hasonlító kialakítás is lehetséges, így a településkép nem sérül, az antenna beleolvad a környezetébe és nem okoz zavaró látványt.



IMPRESSZUM

ÚJPETRE KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

HONLAPCÍM: www.ujpetre.hu

CÍM: 7766 Újpetre, Kossuth Lajos u. 113.

TELEFON: 06-72 377-001

POLGÁRMESTER: Gaszt Árminné

FŐÉPÍTÉSZ: Farkas István

FŐÉPÍTÉSZ E-MAILCÍME: ujpetre@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Bodnár Emőke, Bujáki Bence, Kovács Krisztián, Sághegyi Adél Laura

SZÖVEG: Bodnár Emőke, Bujáki Bence, Kovács Krisztián, Sághegyi Adél Laura

FOTÓ: Farkas István, Kovács Krisztián

ÁBRA: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Bodnár Emőke, Bujáki Bence, Kovács Krisztián

Újpetre, 2018. július 31.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az 5-6. és a 8-9. fejezetben szereplő javaslatok között máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amelyek Újpetre arculatát, karakterét pozitív irányban módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként csatolt fényképek nem a településen szereplő részleteket mutatnak!

A nem saját képek forrásai: [google.com/maps](https://www.google.com/maps).